

הַשְּׁלוֹם, וְנִכְנַס לְשֵׁם, וְרָאָה אוֹתוֹ, וְהָרִיחַ רִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁל גֵּן עֵדֶן, וְשָׁמַע קוֹל מְלֶאכִי הַשָּׂרֵת אוֹמְרִים, אָדָם הָרֹאשׁוֹן קָבוּר שָׁם, וְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מוֹכְנִים יִהְיוּ לְמָקוֹם הַזֶּה. רָאָה הַנֵּר דּוֹלֵק, וַיֵּצֵא. מִיַּד הָיְתָה תְּאֻוֹתוֹ עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה.

אָמַר רַב הוּנָא, קוֹדֵם שֶׁבָּא אַבְרָהָם, רַבִּים הָיוּ מְבַקְשִׁים לִיקְבֹּר שָׁם, וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת הָיוּ שׁוֹמְרִים הַמָּקוֹם, וְרוֹאִים אֵשׁ דּוֹלֶקֶת שָׁם, וְלֹא יָכְלוּ לִכְנוֹס, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְנִכְנַס, וְקָנָה אֶת הַמָּקוֹם.

רַבִּי נַחֲמִיָּה פֶּתַח, (שם ב ח) וַיֵּטַע ה' אֱלֹהִים גֵּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וְגו'. כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָדָם הָרֹאשׁוֹן, מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּרָאוּ, וּמַעֲפֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָטַל, וּבָרָא אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁבָּרָא אוֹתוֹ, וַעֲמַד עַל רִגְלָיו, בָּאוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ.

מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. נָטַל מִשָּׁם, וְהִכְנִיסוֹ לְגֵן עֵדֶן, וַעֲשָׂה לוֹ עֶשֶׂר חוּפּוֹת, כְּדוּגְמַת עֶשֶׂר חוּפּוֹת שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן לַעֲתִיד לָבֵא. וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת הָיוּ יוֹרְדִין וְעוֹלִין, וְעוֹשִׂים שְׂמִיחָה לְפָנָיו, וְנִתֵּן לוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה.

וּכְשִׁירָד סַמְא"ל מִשְׁמֵי מְרוֹם, רָאָה מַעֲלָתוֹ שֶׁל אָדָם, וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת מִשְׁמֵשִׁין לְפָנָיו בְּחוּפָתוֹ, וַיִּרַע בְּעֵינָיו. מָה עָשָׂה. נָטַל נֶחֱשׁ כְּמִין גָּמָל, וָרֵכֶב עָלָיו, וַיִּרַד וּפְתָה אוֹתוֹ, עַד שֶׁעָבַר מֵאֲמַר יוֹצְרוֹ.

וּמַהוּ שֶׁעָבַר. רַבִּי אֱלֶפְסֵנְדֵּרִי אָמַר, רוּחַ זְנוּנִים נִכְנַס בְּתוֹכוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, רוּחַ הַטּוֹמְאָה הָיְתָה בוֹ, וַעֲבַר מֵאֲמַר יוֹצְרוֹ. כִּיּוֹן שֶׁעָבַר, נִגְלָה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגִרְשׁוֹ מִגֵּן עֵדֶן, וְגִזַּר עָלָיו עֶשֶׂר גְּזִירוֹת, וְעַל חֲנוּה

בוֹ, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְנִכְנַס לְשֵׁם, וְרָאָה אוֹתוֹ, וְהָרִיחַ רִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁל גֵּן עֵדֶן, וְשָׁמַע קוֹל מְלֶאכִי הַשָּׂרֵת אוֹמְרִים: אָדָם הָרֹאשׁוֹן קָבוּר שָׁם, וְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מוֹכְנִים יִהְיוּ לְמָקוֹם הַזֶּה. רָאָה הַנֵּר דּוֹלֵק - וַיֵּצֵא. מִיַּד הָיְתָה תְּאֻוֹתוֹ עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה.

אָמַר רַב הוּנָא, קֹדֶם שֶׁבָּא אַבְרָהָם, רַבִּים הָיוּ מְבַקְשִׁים לִיקְבֹּר שָׁם, וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת הָיוּ שׁוֹמְרִים הַמָּקוֹם, וְרוֹאִים אֵשׁ דּוֹלֶקֶת שָׁם, וְלֹא יָכְלוּ לִכְנוֹס. עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְנִכְנַס, וְקָנָה אֶת הַמָּקוֹם.

רַבִּי נַחֲמִיָּה פֶּתַח, (בראשית ב) וַיֵּטַע ה' אֱלֹהִים גֵּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וְגו'. כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָדָם הָרֹאשׁוֹן, מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּרָאוּ, וּמַעֲפֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָטַל, וּבָרָא אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁבָּרָא אוֹתוֹ, וַעֲמַד עַל רִגְלָיו, בָּאוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ.

מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? נָטַל מִשָּׁם, וְהִכְנִיסוֹ לְגֵן עֵדֶן, וַעֲשָׂה לוֹ עֶשֶׂר חוּפּוֹת, כְּדוּגְמַת עֶשֶׂר חוּפּוֹת שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן לַעֲתִיד לָבֵא. וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת הָיוּ יוֹרְדִים וְעוֹלִים וְעוֹשִׂים שְׂמִיחָה לְפָנָיו, וְנִתֵּן לוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה.

וּכְשִׁירָד סַמְא"ל מִשְׁמֵי מְרוֹם, רָאָה מַעֲלָתוֹ שֶׁל אָדָם, וּמְלֶאכִי הַשָּׂרֵת מִשְׁמֵשִׁים לְפָנָיו בְּחֻפָּתוֹ, וַיִּרַע בְּעֵינָיו. מָה עָשָׂה? נָטַל נֶחֱשׁ כְּמִין גָּמָל וָרֵכֶב עָלָיו, וַיִּרַד וּפְתָה אוֹתוֹ, עַד שֶׁעָבַר מֵאֲמַר יוֹצְרוֹ.

וּמַהוּ שֶׁעָבַר? רַבִּי אֱלֶפְסֵנְדֵּרִי אָמַר, רוּחַ זְנוּנִים נִכְנַס בְּתוֹכוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, רוּחַ הַטּוֹמְאָה הָיְתָה בוֹ, וַעֲבַר מֵאֲמַר יוֹצְרוֹ. כִּיּוֹן שֶׁעָבַר, נִגְלָה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגִרְשׁוֹ מִגֵּן עֵדֶן, וְגִזַּר עָלָיו

עֲשֹׂר גְזִירוֹת, וְעַל הַנָּחֵשׁ עֲשֹׂר, וְעַל הָאֲדָמָה תִּשְׁעָה גְזִירוֹת. נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת, כִּנְגֵד אַרְבָּעִים מַלְקִיּוֹת שֶׁנִּתְחַיֵּיב הָרָשָׁע בְּבֵית דִּין.

לְסוּף עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְקַבְּלוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהֵיכָל שְׁעָתָא. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלום, מֵאִי דְכָתִיב, (תהלים לט יג) שְׁמֶעָה תִּפְלָתִי ה' וְשׁוּעָתִי הָאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תַּחֲרֹשׁ כִּי גַר אֲנִכִּי עָמָד. דְּוֹד מִלֵּפָא אָמַר דָּא. דְּאָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֲמָא, אָמַר דְּוֹד, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ קָרִיב לְכָל אֵינּוֹן דְּקָרְאֵן לֵיהּ.

פִּתְחָ וְאָמַר הָאִי קָרָא, (שם קמ"ה יח) קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאֵיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאַמְתָּא. דְּהָא כָּל אֵינּוֹן דְּקָרְאֵן בְּאַמְתָּא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לוֹן, וּמִקַּבְּלָא לוֹן, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֵבָא בְּעִי.

וְרַעוּתָא דְּבַר נֶשׁ, חֲשִׁיב קָמִיָּה מִכָּל קִרְבָּנִין וְעַלְיוֹן דְּכָל עֲלָמָא. כִּיּוֹן דְּבַר נֶשׁ שְׁוִי רַעוּתִיָּה בְּתִשְׁבּוּבָה, לִית תַּרְעָא בְּכָל אֵינּוֹן רְקִיעִין, דְּלֹא פִתְחָ לְגַבִּיָּה. קִרְבָּנָא דְּבַר נֶשׁ, בְּלֵבָא וְרַעוּתָא תִּלְיָא. דְּכָתִיב, (ויקרא ה ה) וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ. (שם טז כ"א) וְהִתְוֹדָה עָלֵיו. וְכוּלָּא בְּלֵבָא תִּלְיָא.

רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הֲקֵנָה אָמַר לְחַכְמִים. בְּנִי, חֲזִיכֶם, אֵין קְרוֹב לְפָנֵי הַמָּקוֹם, כְּלָבוּ שֶׁל אָדָם, וְנִיחָא קָמִיָּה יוֹתֵר מִכָּל קִרְבָּנִין וְעַלְיוֹן דְּכָל עֲלָמָא.

מֵאֵן דִּיתִיב בְּתַעֲנִיתָא, וִישׁוּי לִבִּיָּה וְרַעוּתִיָּה, אִיהוּ מִקְרִיב קִרְבָּן שְׁלָם, דְּנִיחָא לִיָּה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמִקְרִיב קָמִיָּה תַּרְבִּיָּה וְדָמִיָּה וְגוֹפִיָּה, וּמִקְרִיב קָמִיָּה אִישָׁא וְרִיחָא דְּפוּמִיָּה, וְלֵבָא וְרַעוּתָא אֶתְקָרִי מְזַבֵּחַ כְּפָרָה. קִרְבָּן אֶתְפִּלַּג לְכַמָּה סְטָרִין, לְכַמָּה חוּלְקִין.

עֲשֹׂר גְזִירוֹת, וְעַל חֹה עֲשֹׂר גְזִירוֹת, וְעַל הַנָּחֵשׁ עֲשֹׂר, וְעַל הָאֲדָמָה תִּשְׁעָה גְזִירוֹת. נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת, כִּנְגֵד אַרְבָּעִים מַלְקִיּוֹת שֶׁנִּתְחַיֵּיב הָרָשָׁע בְּבֵית דִּין.

לְסוּף עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְקַבְּלוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהֵיכָל שְׁעָתָא. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלום, מֵאִי דְכָתִיב, (תהלים לט יג) שְׁמֶעָה תִּפְלָתִי ה' וְשׁוּעָתִי הָאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תַּחֲרֹשׁ כִּי גַר אֲנִכִּי עָמָד? דְּוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֵת זֶה. שְׁאָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֲמָא, אָמַר דְּוֹד, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא קְרוֹב לְכָל אוֹתָם שְׁקוּרָאִים לוֹ.

פִּתְחָ וְאָמַר הַפְּסוּק הַזֶּה, (שם קמ"ה) קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאֵיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאַמְתָּא. שְׁהָרִי כָּל אוֹתָם שְׁקוּרָאִים בְּאַמְתָּא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְרִב אוֹתָם וּמִקַּבְּלָא אוֹתָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּקֵשׁ אֵת הַלֵּב.

וְרַצוֹנָא שֶׁל אָדָם חֲשׁוֹב לְפָנָיו מִכָּל הַקִּרְבָּנוֹת וְהַעוֹלוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁהָאָדָם שֶׁם רַצוֹנוֹ בְּתִשְׁבּוּבָה, אֵין שַׁעַר בְּכָל אוֹתָם הַרְקִיעִים שֶׁלֹּא פוֹתַח אֵלָיו. קִרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם תְּלוּי בְּלֵב וְרַצוֹן, שְׁכָתוּב וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ. וְהִתְוֹדָה עָלֵיו. וְהַכָּל תְּלוּי בְּלֵב. רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הֲקֵנָה אָמַר לְחַכְמִים: בְּנִי, חֲזִיכֶם, אֵין קְרוֹב לְפָנֵי הַמָּקוֹם כְּלָבוּ שֶׁל אָדָם, וְנִיחָא לְפָנָיו מִכָּל הַקִּרְבָּנוֹת וְהַעוֹלוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

מִי שִׁישֵׁב בְּתַעֲנִית, וִישִׁים לְבוֹ וְרַצוֹנוֹ, הוּא מִקְרִיב קִרְבָּן שְׁלָם, שְׁנוּחַ לוֹ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמִקְרִיב לְפָנָיו חֲלָבוֹ וְדָמּוֹ וְגוֹפּוֹ, וּמִקְרִיב לְפָנָיו הָאֵשׁ וְהָרִיחַ שֶׁל פִּי. וְהַלֵּב וְהָרַצוֹן נִקְרָאִים מְזַבֵּחַ כְּפָרָה.

הַקִּרְבָּן נִחְלָק לְכַמָּה צִדִּידִים, לְכַמָּה חֲלָקִים. הַתַּעֲנִית שֶׁל אָדָם

תַּעֲנִית דְּבַר נֶשׁ אֶתְּפַלֵּיג לְכַמָּה סְטָרִין, לְכַמָּה חוֹלָקִין. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נָטַל מִכּוּלָּא, אֲלֵא לֶבָא וְרַעוּתָא.

וְתַרְתָּא מְלָכִין אֵינוֹן בְּגוּפָא: מוֹחָא. וְלֶבָא. וְכַבְדָּא. מוֹחָא, אֲכִיל מִן כּוּלָּא, וִיְהִיב לְלֶבָא. לֶבָא אֲכִיל מִן כּוּלָּא, וִיְהִיב לְכַבְדָּא. הַכְּבֵד הוּא יְהִיב לְכוּלָּא. שְׁנַאֲמַר, (קהלת א' ט') כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינוֹן מָלֵא. וְהוּא בְּדוּגְמַת יָם. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַבֵּל. לֵית לֵךְ בְּכָל עֲלָמָא, דְּקִיַּיְמִי קַמִּיה, אֲלֵא תְּשׁוּבָה וְצְלוּתָא דְּבַר נֶשׁ. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תִּלְת זִיגֵי תְּשׁוּבָה הֵכָא בְּהַאי קָרָא. תְּפִלָּה. שְׁוָעָה. דְּמַעָּה. וְכֻלְהוּ בְּהַאי קָרָא כְּתִיבִי, (תהלים לט יג) שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה' וְשׁוּעַתִּי הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעַתִּי אֶל תְּחִירָשׁ.

בְּרַחוּ תִּלְתָּא חֲשִׁיבִי לִפְנֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמְכַוְּלָהוּ לֹא חֲשִׁיב מַנְיָהּ, בַּר דְּמַעָּה. דִּהָא בְּדַמְעִין אֲזִלָּא לֶבָא וְרַעוּתָא וְכָל גּוּפָא. תִּלְיִסָּר תַּרְעִין עֲאֵלִין קַמִּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. תְּפִלָּה, דְּכְתִיב בֵּיה שְׁמִיעָה, דְּכְתִיב שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה'. שְׁוָעָה, דְּכְתִיב וְשׁוּעַתִּי הַאֲזִינָה. דְּמַעָּה, לֹא בְּהִי, אֲלֵא (ד' צח ע"א) יִתִּיר מִכּוּלָּא, דְּכְתִיב אֶל דְּמַעַתִּי אֶל תְּחִירָשׁ.

כּוּמֵי בֵּין הָאֵי לְהָאֵי. רַבָּנִין דְּקִיסְרִי, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יוֹסִי אָמַר, תְּפִלָּה, לְזַמְנִין דְּבַר נֶשׁ צְלִי צְלוּתִיה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוּמַע, אֲבָל לֹא בְּעֵי לְמַעַבְד שְׁאִילָתִיה, וְשְׁתִּיק מַנְיָה, וְלֹא אֲשַׁגַּח בֵּיה, דִּהָא לֹא כְּתִיב בֵּיה אֲלֵא שְׁמִיעָה. שְׁוָעָה אִיהוּ יִתִּיר מִתְּפִלָּה, דְּצוּחַ בְּרַעוּתָא דְּלֶבָא לְקַמִּיה מְרִיה. וּבְגִין דְּשׁוּי רַעוּתָא יִתִּיר, כְּתִיב בֵּיה הַאֲזִינָה, כְּמָאן דְּאֶרְכִּין אוּדְגִּיה גַּבִּי הֵהִיא מְלָה, וְעַם כָּל דָּא שְׁתִּיק, וְלֹא בְּעֵי לְמַעַבְד רַעוּתִיה. אֲבָל דְּמַעָּה, אִיהִי בְּלֶבָא

נְחָלָת לְכַמָּה צְדָדִים, לְכַמָּה חֲלָקִים. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נָטַל מִכּוּלָּא אֲלֵא הַלֵּב וְהַרְצוֹן. וְשְׁלִשָּׁה מְלָכִים הֵם בְּגוּף: מוֹחַ, וְלֵב, וְכַבֵּד. הַמּוֹחַ אוֹכֵל מִכּוּלָּא וְנוֹתֵן לְלֵב. הַלֵּב אוֹכֵל מִכּוּלָּא וְנוֹתֵן לְכַבֵּד. הַכַּבֵּד נוֹתֵן לְכָל הַנְּחָלִים שְׁנַאֲמַר (קהלת א' ט') כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶת הַיָּם וְהַיָּם אֵינוֹן מָלֵא. וְהוּא בְּדוּגְמַת יָם. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל.

אֵין לֵךְ בְּכָל הָעוֹלָם שְׁעוּמָדִים לְפָנָיו, אֲלֵא תְּשׁוּבָה וְתַפְלָה שֶׁל אָדָם. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלִשָּׁה מִיָּנִי תְּשׁוּבָה כָּאֵן בְּפִסּוּק הַזֶּה: תְּפִלָּה, שְׁוָעָה, דְּמַעָּה. וְכֻלָּם כְּתוּבִים בְּפִסּוּק הַזֶּה, (תהלים לט) שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה' וְשׁוּעַתִּי הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעַתִּי אֶל תְּחִירָשׁ.

כָּרַ הַשְּׁלִשָּׁה חֲשׁוּבִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמְכַלֵּם אֵין חֲשׁוּבָה מֵהֶם, רַק הַדְּמַעָּה. שְׁהַרִי בְּדַמְעוֹת הוֹלֵךְ הַלֵּב וְהַרְצוֹן כָּל הַגּוּף. שְׁלִשָּׁה עֶשֶׂר שְׁעָרִים נִכְנָסִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַפִּלָּה - שְׁכָתוּב בּוֹ שְׁמִיעָה, שְׁכָתוּב שְׁמַעַה תְּפִלָּה ה'. שְׁוָעָה - שְׁכָתוּב וְשׁוּעַתִּי הַאֲזִינָה. דְּמַעָּה - לֹא כְּאֵלָה, אֲלֵא יוֹתֵר מִכּוּלָּא, שְׁכָתוּב אֶל דְּמַעַתִּי אֶל תְּחִירָשׁ. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? הַרְבֵּנִים שֶׁל קִיסְרִי, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יוֹסֵף אָמַר, תְּפִלָּה - לְפַעְמִים שְׁאָדָם מִתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוּמַע, אֲבָל לֹא רוּצָה לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתּוֹ, וְשׁוֹתֵק מִמֶּנּוּ וְלֹא מְשַׁגֵּחַ בּוֹ, שְׁהַרִי אֵין כְּתוּב אֲלֵא שְׁמִיעָה. הַשְּׁוָעָה הִיא יוֹתֵר מִתְּפִלָּה, שְׁצוּחַ בְּרַצוֹן הַלֵּב לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ. וּמִשּׁוֹם שֶׁשֶּׁם רַצּוֹנוֹ יוֹתֵר, כְּתוּב בּוֹ הַאֲזִינָה, כְּמִי שְׁמַרְכִּין אֲזִינוּ אֶל אוֹתוֹ הַדְּבוּר, וְעַם כָּל זֶה שׁוֹתֵק, וְלֹא רוּצָה לַעֲשׂוֹת רַצּוֹנוֹ. אֲבָל דְּמַעָּה הִיא בְּלֵב וּבְרַצּוֹן שֶׁל כָּל

וּבִרְעוּתָא דְכָל גּוּפָא, וּבִגְיִין כֶּף פְּתִיב בֵּיה, אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תַּחְרֵשׁ.

וּרְבִנָן אָמְרִי, לֹא כָּל דְּמַעֲיָן עָאֲלִין קָמִיה מַלְכָּא. דְּמַעֲיָן דְּרוּגְזָא, וְדְמַעֲיָן דְּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבִירוֹ לֹא עָאֲלִין קָמִיה דְּמַלְכָּא. אֶלָּא דְּמַעֲיָן דְּצִלּוּתָא וְדִתְשׁוּבָה, וְדְבַעֲיָן בְּעוּתָא מְגוּ עֲקֻתָּא. כֹּלְהוּ בְּקַעֲיָן רְקִיעִין, וּפְתַחֲתִי תַרְעִין, וְעָאֲלִין קָמִיה דְּמַלְכָּא.

דְּתַנִּינָן, בְּיוֹמָא דְּאַתְחָרֵב בִּי מִקְדָּשָׁא, כָּל תַּרְעִין נִנְעֵלוּ, וְתַרְעִין דְּדְמַעֲיָן לֹא נִנְעֵלוּ. מַה פְּתִיב בְּחֻזְקָיָהּ, (ישעיה לח ה) שְׂמַעְתִּי אֶת תַּפְלִתָּךְ רְאִיתִי אֶת דְּמַעְתָּךְ. רְאִיָּיה מִמֶּשׁ מְגוּ דְּמַעֲיָן. וְלִזְמָנָא דְּאַתִּי מַה פְּתִיב. (שם כה ח) וּמַחָה אֲדַנִּי יִהְיֶה דְּמַעָּה מַעַל כָּל פְּנִיָּם. אֵית דְּמַעֲיָן לְטַב, וְאֵית דְּמַעֲיָן לְבִישׁ. לְטַב, דִּינָצֵר הַטּוֹב. דְּבִישׁ, דִּינָצֵר הָרַע. עַל הַגִּי דְּמַעֲיָן דְּעָקוּ, וְדְמַעֲיָן דְּצִלּוּתָא, פְּתִיב, (ירמיה לא ח) בְּכִי יִבֹּאוּ וּבִתְחִנוּנִים אוֹבִילִם.

רַבִּי פְּרוּסְפָּדָאִי חָלַשׁ, עָאֵל לְגַבְיָה ר' יוֹסִי בֶּן קֶסְמָא וּרְבִנָן, הֵהוּא יוֹמָא, יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא הָיָה. חֲמוּנִיָּה דִּיהוָה בְּכִי, וּלְבַתֵּר חֲיִידָא, אֲדַהֲכִי דְּמִידָא. אָמְרוּ יוֹם שַׁבַּת הוּא, וְאַסּוּר לְטַלְטְלוֹ, וְטַרְחָא אוֹחְרָא לֹא אֶצְטְרִידָא, שְׂבָקוּהוּ.

קָם ר' יוֹחָנָן וְדָרִישׁ, וַיִּמָּת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשְׁאַר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ. מֵת אֱלִימֶלֶךְ, נִשְׁאַרוּ בָנֶיהָ, לֹא תִנְחָמָא בְּהוֹן, דְּאַשְׁתָּאֲרוּ תַרִּין בָּנִי, לֹא שְׁלָמָא דּוּכְתָא דְּאֱלִימֶלֶךְ, דִּיהוָה נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא.

לְבַתֵּר מַה פְּתִיב, וַיִּמָּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחֲלוֹן וּכְלִיזוֹן, רוּחַ דְּקוּדְשָׁא, וְרוּחַ דְּמִסְאָבָא. הִשְׁתָּא הוּא תְּבִירוֹ עַל תְּבִירוֹ. נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא

הַגּוּף, וּמִשּׁוּם כֶּף פְּתוּב בּוֹ אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תַּחְרֵשׁ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא כָּל הַדְּמַעוֹת נִכְנָסוֹת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. דְּמַעוֹת שֶׁל רָגֶז, וְדְמַעוֹת שֶׁל מוֹסֵר דִּין לְחֶבְרֹ, לֹא נִכְנָסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. אֶלָּא דְּמַעוֹת שֶׁל תַּפְלָה וְשֶׁל תְּשׁוּבָה, וְשְׂמִיכָקְשִׁים בְּקֻשָּׁה מִתּוֹךְ צָרָתָם, כֹּלָם בּוֹקְעִים רְקִיעִים, וּפּוֹתְחִים שְׁעָרִים, וְנִכְנָסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

שְׁשֻׁנִּנוּ, בְּיוֹם שְׁנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֵלוּ, וְשְׁעָרֵי דְּמַעוֹת לֹא נִנְעֵלוּ. מַה פְּתִיב בְּחֻזְקָיָהּ? (ישעיה לח) שְׂמַעְתִּי אֶת תַּפְלִתָּךְ רְאִיתִי אֶת דְּמַעְתָּךְ. רְאִיָּיה מִמֶּשׁ מִתּוֹךְ דְּמַעוֹת.

וְעֵתִיד לְבָא מַה פְּתִיב? (שם כה) וּמַחָה אֲדַנִּי יִהְיֶה דְּמַעָּה מַעַל כָּל פְּנִיָּם. יֵשׁ דְּמַעוֹת לְטוֹב, וְיֵשׁ דְּמַעוֹת לְרַע. לְטוֹב - שֶׁל יִצְרַח הַטּוֹב. שֶׁל רַע - שֶׁל יִצְרַח הָרַע. עַל הַדְּמַעוֹת הַלָּלוּ שֶׁל צָרָה וְדְמַעוֹת שֶׁל תַּפְלָה פְּתוּב, (ירמיה לא) בְּכִי יִבֹּאוּ וּבִתְחִנוּנִים אוֹבִילִם.

רַבִּי פְּרוּסְפָּדָאִי חָלַהּ. נִכְנָסוּ אֵלָיו רַבִּי יוֹסִי בֶּן קֶסְמָא וְחֲכָמִים. אוֹתוֹ הַיּוֹם, יוֹם הַשַּׁבָּת הָיָה. רָאוּ אוֹתוֹ שֶׁהָיָה בּוֹכָה, וְאַחֵר כֶּף צָחֵק. בִּינְתִים נִרְדָּם. אָמְרוּ, יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא, וְאַסּוּר לְטַלְטְלוֹ, וְטַרְחָא לֹא צָרִידָא. הִשְׁאִירוּהוּ.

קָם רַבִּי יוֹחָנָן וְדָרִישׁ, (רות א) וַיִּמָּת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשְׁאַר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ. מֵת אֱלִימֶלֶךְ - נִשְׁאַרוּ בָנֶיהָ לְהִתְנַחֵם בָּהֶם, שְׁנִשְׁאַרוּ שְׁנֵי בָנָיו לְהַשְׁלִים אֶת מְקוֹם אֱלִימֶלֶךְ, שְׁהָיָה נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה.

אַחֵר כֶּף מַה פְּתִיב? וַיִּמָּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחֲלוֹן וּכְלִיזוֹן, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְרוּחַ הַטְּמָאָה. עֲכָשׁוּ הוּא שְׂכָר עַל שְׂכָר. הַנִּשְׁמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל

דְּקוּדָּשָׁא שְׁהוּא י', וְרוּחַ הַשְּׁכָלִית שְׁהוּא וַא"ו, לֹא יָמוּתוּן, אֲלֵא אָדָם יוֹרֵד מִגְדּוּלָתוֹ נִקְרָא מֵת.

אִיךָ הָכָא, כַּד מֵית רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִחְמָתָא בְּרַבָּנָן דְּאַשְׁתָּארוּ, וְאִינוּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְחִבְרִי. מֵיתוּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְחִבְרִי, אֲשֶׁתָּא ר' פְּרוּסְפָדָּאִי. וְהַשְׁתָּא חִבְרָנָא רַבִּי פְּרוּסְפָדָּאִי דְּמֵית הַשְׁתָּא הוּא תְּבִירוֹ עַל תְּבִירוֹ. עַד דְּהוּוּ יְתֵבִי. רַבִּי חֲלָקִיָּה דְּהוּוּ גִבִּיָּה, חָמָא לִיָּה דְּאַהֲדָרוּ דְּמַעִין עַל אֲנַפּוּי, וְחוּכָא בְּפוּמִיָּה. קָרָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן וּלְחִבְרִיָּא, חֲמוּנִיָּה בְּדַמְעִין עַל אֲנַפּוּי, וְחוּכָא בְּפוּמִיָּה, אָמְרוּ וַדַּאי לֹא מֵית.

יָתְבוּ, וְלֹא שִׁבְקוּ בַּר נֶשׁ לְמִקְרַב גִּבִּיָּה. בְּרַמְשָׁא אִפְתַּח עֵינָיו, שָׁאֵל מִיָּא לְמִשְׁתִּי, קָרִיבֻן לְגִבִּיָּה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבָּנָן. אָמַר לוֹן, רַבּוּתִי, זִילוּ לְשָׁלוֹם, לְמַחֵר תּוֹבּוּ לְגַבָּאִי, וְאִימָא לְכוּן מַאי דְּחָמִינָא, וּפְקִידוּ לִי לְהוֹדִיעַ לְחִבְרִיָּא.

דְּהַשְׁתָּא אֲצִטְרִיכָנָא לְאַתְקָנָא כָּל מַלִּין דְּחָמִינָא, וּבִהָאִי לִילִיא דְּהוּינָא תַּמָּן, עֲלָמָא אַחְרָא חָמִינָא, וְלֹא יִדְעָנָא מַאי הוּי. אָמְרוּ לְבֵיתִי דְּלֹא יִקְרִיבֻן לְגַבָּאִי, וְלֹא יִהְיֶה בַּר נֶשׁ הָכָא. אֲזָלוּ כָּלֵהוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲשֶׁתָּאֵר תַּמָּן, וְלֹא קָרִיב גִּבִּיָּה כָּל הַהוּא לִילִיא. כַּד הָוּה נִהִיר יוֹמָא, חֲמוּנִיָּה דְּהוּוּ מִשְׁתַּעִי, וּבִכִּי. וְלֹא יִדְעִי מִיָּדִי. קָם וַיִּתֵּיב, וְקָרָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לִיָּה, מַאי חָמִית. אָמַר, מַעֲלָמָא אַחֲרִינָא אֲתִינָא, וְאַעֲלִנָּא תַּמָּן וְלֹא יִהְיֶה לִי רִשׁוּתָא לְגַלְּאָה מִיָּדִי, אֲלֵא לָךְ וּלְחִבְרָךְ. וְאָמַר לוֹן מַאי דְּחָמָא.

אָמַר לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן, אַתְקִין מִילָךְ, וְזִיל לְכוּרְסָךְ דְּאַתְקִינוּ לָךְ, דְּהָא תְּרִיסַר מִן חִבְרִיָּא יִיתוּן בְּגִינָךְ. וְאַנָּא

הַקִּדָּשׁ שְׁהוּא י', וְהַרוּחַ הַשְּׁכָלִית שְׁהוּא וַא"ו, לֹא יָמוּתוּ, אֲלֵא אָדָם יוֹרֵד מִגְדּוּלָתוֹ נִקְרָא מֵת.

אִיךָ כָּאן, כְּשֶׁמֵּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הִנְחָמָה בְּחַכְמִים שְׁנֻשְׁאָרוּ, וְהֵם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְחִבְרִי. מֵתוּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְחִבְרִי - נִשְׁאָר רַבִּי פְּרוּסְפָדָּאִי. וְכַעַת חִבְרָנוּ רַבִּי פְּרוּסְפָדָּאִי שְׁמַת עֲכָשׁוּ, הוּא שְׁכָר עַל שְׁכָר.

בְּעוֹדָם יוֹשְׁבִים, רַבִּי חֲלָקִיָּה שְׁהִיָּה אֲצֵלוֹ, רָאָה אוֹתוֹ שְׁחוּזָרוֹת הַדְּמָעוֹת עַל פָּנָיו, וַיַּחְזוּק בְּפִיו. קָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן וּלְחִבְרִים, וְרָאוּ אוֹתוֹ עִם דְּמָעוֹת עַל פָּנָיו, וַיַּחְזוּק בְּפִיו. אָמְרוּ שְׁוֹדָאִי לֹא מֵת.

יָשְׁבוּ, וְלֹא עָזְבוּ אָדָם לְקָרֵב אֵלָיו. כְּעָרֵב פִּתַּח עֵינָיו, בִּקֵּשׁ מִים לְשִׁתּוֹת. קָרְבוּ אֵלָיו רַבִּי יוֹחָנָן וְחַכְמִים. אָמַר לָהֶם: רַבּוּתִי, לְכוּ לְשָׁלוֹם. לְמַחֵר שׁוּבוּ אֵלָי וְאָמַר לָכֶם מַה שְּׂרָאִיתִי, וְצִוּוּ אוֹתִי לְהוֹדִיעַ לְחִבְרִים.

שְׁעָכְשׁוּ הַצִּטְרִיכָתִי לְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שְׂרָאִיתִי, וּבִלְלִיָּה הָיָה שְׁהִיִּיתִי שֵׁם, עוֹלָם אַחֵר רָאִיתִי, וְלֹא יִדְעָתִי מַה הוּא. אָמְרוּ לְבָנֵי בֵיתִי שְׁלֹא יִקְרְבוּ אֵלָי, וְלֹא יִהְיֶה אָדָם כָּאן. כָּלֵם הִלְכוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן נִשְׁאָר שָׁם, וְלֹא קָרֵב אֵלָיו כָּל אוֹתוֹ לִילָה.

כְּשֶׁהָיָה מֵאִיר הַיּוֹם, רָאוּ אוֹתוֹ שְׁהִיָּה מְדַבֵּר וּבוֹכָה. וְלֹא יִדְעוּ דְּבַר. קָם וַיֵּשֶׁב, וְקָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לוֹ: מַה רָאִיתִי? אָמַר: מַעוֹלָם אַחֵר בָּאתִי, וְנִכְנַסְתִּי לְשָׁם, וְלֹא נִתְּנוּ לִי רִשׁוּת לְגַלּוֹת דְּבַר, אֲלֵא לָךְ וּלְחִבְרָךְ. וְאָמַר לָהֶם מַה שְּׂרָאָה.

אָמַר לוֹ לְרַבִּי יוֹחָנָן: הִתְקַן דְּבָרִיךְ, וְלָךְ לְכַסָּאךְ שְׁתַּקְּנִי לָךְ.

חִבְרִיָּא יִיתוּן בְּגִינָךְ. וְאַנָּא